

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عقاید خاصه شیعه

کرایش فقه و اصول

درس ۱۸

استاد: حجت الاسلام والمسلمین طبسی

آموزشیار: آقای کارگر

مقدمه:

یکی از مطالبی که در درس قبل مطرح شد این بود که چنین نیست که همه اهل سنت به عدالت جمیع اصحاب پیامبر (ص) معتقد باشند و خود اهل تسنن عده‌ای از صحابه را لعن و تکفیر می‌نمایند در ادامه درس گذشته در این درس موضوع تبری جستن برخی علمای اهل سنت از عده‌ای از صحابه، را متذکر می‌شویم و بیان می‌داریم که قاتلین عثمان را لعن و تفسیق می‌کردند و در ادامه نقش صحابه پیامبر (ص) را در قتل عثمان بررسی می‌کنیم. در پایان نیز تذکر می‌دهیم که وجود منافقینی در بین اصحاب پیامبر مورد قبول خود صحابه بوده است و در این زمینه چند نقل تاریخی را می‌آوریم.

تبری اهل سنت از بعضی صحابه مانند قاتلین عثمان

پیروان مکتب خلفا، ایراداتی نابجا بر اعتقادات به حق شیعه وارد می کنند که همان ایرادات - به نحو مستدل و بجا - به خودشان وارد است.

یکی از آن ایرادات این است که چگونه شیعیان اعتقاد به عصمت عده‌ای دارند و ائمه خود را از هر گناهی پاک می‌شمردند. این ایراد در حالی وارد می‌شود که اولاً شیعیان برای عصمت ائمه خود به ادله‌ای محکم استناد می‌کنند و ثانیاً اهل سنت، در مورد جمیع صحابه، ادعای عدالت و عصمت دارند آن هم با ادله‌ای ضعیف و قابل رد. ایراد دیگر این است که چرا شیعیان، احترام صحابه را حفظ نمی‌کنند. این در حالی است که اولاً شیعیان برای احترام به اشخاص، ملاک و معیار دقیقی دارند که برخی از صحابه در این ملاک قرار می‌گیرند و برخی خارج از آن هستند. ثانیاً همین ایراد را اول باید بر خود اهل سنت وارد کرد که صحابه را تفسیق و تکفیر می‌نمایند. همان طور که قبلاً اشاره کردیم علمایی مثل ابن حزم، ذهبی و دیگران، برخی از صحابه و به ویژه قاتلین عثمان را به صفاتی مثل «محارب»، «ظالم»، «فاسق»، «ملعون» و ... ملقب می‌کردند و از ایشان تبری جسته و برای آنها آرزوی جهنم می‌نمودند.

پس پیروان مکتب خلفا، چیزی را از فرقه حقه شیعه، طلب می‌کنند که خودشان به آن پای بند نیستند.

نقش صحابه در قتل عثمان^۱

همانطور که گذشت از جمله کسانی که مورد طعن و بغض اهل سنت هستند، قاتلین عثمان می‌باشند. چنانچه معلوم شود که صحابه در قتل عثمان، نقش داشته‌اند بدین نتیجه می‌رسیم که اهل سنت، صحابه را مورد جرح و لعن و انتقادات تند قرار می‌دهند.

بررسی تاریخ و منابع موجود، واضح می‌سازد که جمعی از صحابه (که بزرگانی در بین آنها بودند) نقش مهم و کلیدی در قتل عثمان داشته‌اند. در ادامه درس، به تعدادی از آنها - با تکیه به گزارشات علمای اهل سنت از واقعه قتل عثمان - اشاره می‌نماییم.

۱. عمرو بن حمق

ذهبی^۲ می‌گوید که عمرو بن حمق به عثمان حمله کرد (در حالیه نیم جان بود) و نه ضربه چاقو به عثمان زد.

هم چنین عمرو بن حمق را از فرماندهان مردمی می‌دانند که از مصر برای نابودی عثمان حرکت کردند.

۲. فروة بن عمر بن ودقة بیاضی انصاری

او در بیعت عقبه (قبل از هجرت پیامبر به مدینه) حضور داشته است در جنگ بدر و جنگهای پس از آن شرکت کرده و با پیامبر عقد اخوت بسته است.^۳

^۱ صحابه دیگری نیز به دست صحابه کشته شده‌اند ولی در این درس به قاتلین عثمان از باب نمونه، اشاره می‌کنیم. افرادی مثل عمار یاسر، طلحه، فاطمه زهرا، علی بن ابیطالب و ... از صحابه‌ها هستند که توسط سایر صحابه به قتل رسیدند.

^۲ تاریخ الاسلام، ذهبی، ج ۳، ص ۴۵۶.

^۳ الاستیعاب، ابن عبدالبر، ج ۳، ص ۳۲۵.

مالک بن انس در کتاب حدیثی معروفش (موطأ)، از فروه، حدیث نقل کرده است اما به جای اینکه اسم او را بیاورد از او به «بیاضی» یاد می‌کند. ابن سیرین و ابن وضاح (در پاسخ به اینکه چرا نام او را به صراحت ذکر نکرده) می‌گویند: علت عدم تصریح به نام فروه، شرکت او در قتل عثمان است.^۱

۳. محمد بن عمرو بن حزم

وی قبل از رحلت پیامبر، متولد شد و (طبق بیانی که علمای سنی، مذهب، از «صحابی» دارند) جزو صحابه نبوی صلی اله علی و آله به حساب می‌آید.

ابن عبد البر در کتاب استیعاب^۲، او را از فقهای مدینه معرفی می‌کند که علما روایات زیادی را از او نقل کرده‌اند. ابن عبد البر می‌افزاید: در واقعه حرة^۳ به همراه سیزده نفر از خانواده‌اش کشته شد. ابن عبد البر علت قتل او را چنین بیان می‌کند: یقال انه كان اشد الناس على عثمان. گفته‌اند که نسبت به عثمان سه نفر بیش از بقیه، سخت گیر بودند؛ یکی محمد بن ابی بکر، دیگری محمد بن حذیفه و یکی هم محمد بن حزم. پس معلوم شد که محمد بن حزم (که صحابی است) از همه بیشتر بر عثمان سخت گرفته و در قتلش شرکت داشته است.

۴. عبدالله بن بدلیل بن ورقاء خزاعی

عبدالله از صحابه بود هم چنان که ذهبی می‌گوید: پیش از فتح مکه، به همراه پدرش ایمان آورد و شاهد فتح مکه بود و در جنگهای پس از فتح مکه شرکت می‌کرد. سپس ذهبی می‌افزاید: و كان شريفاً جليلاً.^۴ ذهبی - درباره همین صحابی - نقل می‌کند که جزو کسانی بود که به عثمان حمله کرد^۵ و حتی می‌گوید که رگ دست عثمان را عبدالله قطع نمود.^۶

۵. محمد بن ابی بکر

طبق گفته ذهبی، محمد پیش از رحلت پیامبر اسلام (ص)، به دنیا آمد؛^۷ لذا جزو صحابه محاسبه می‌شود. محمد بن ابی بکر یکی از فرماندهان گروهی بود که به قتل عثمان برخاستند. ذهبی در نقل آن واقعه می‌نویسد: (گروهی از صحابه توانستند به خانه عثمان نفوذ کنند که محمد بن ابی بکر در بین آنها بود.) محمد بن ابی بکر، عثمان را در نزد

^۱ انما سكت مالک عن اسمه لانه كان ممن اعان على قتل عثمان.

^۲ الاستيعاب، ابن عبد البر، ج ۳، ص ۴۳۲.

^۳ واقع حرة پس از واقعه کربلا و به دستور یزید اتفاق افتاد. در این اتفاق هولناک، نیروهای ویژه شامی به مدینه حمله کردند و سه روز، عرض و خون و ناموس مسلمین را مباح شمردند و جماعتی از صحابه را به قتل رساندند.

^۴ این عبد البر نیز می‌گوید: كان من وجوه الصحابه.

^۵ در کتاب عقد الفرید آمده است که عبدالله بن بدیل یکی از فرماندهانی است که مردم را برای محاصره عثمان و قتل او حرکت داد. - عقد الفرید، ابن عبد البر، ج ۴، ص ۲۹۲.

^۶ قال الذهبی (فی تاریخ الاسلام، الجزء الثالث، الصفحة ۵۶۷): عبدالله بن بدیل بن ورقاء بن عبدالعزیز الخزاعی، کنیته ابوعمرو. روی البخاری فی تاریخه انه ممن دخل علی عثمان، فطعن عثمان فی ودجه و علا التبوخی عثمان بالسیف.

^۷ تاریخ الاسلام، ج ۳، ص ۶۰۰.

همسرش یافت، پیش رفت و محاسنِ عثمان را گرفت و کشید و گفت: «یا نعتل^۱ فقد اخزاک الله». ای یهودی! خدا تو را رسوا کرد.

۶. حبله بن عمرو

وی از انصار است و از کسانی است که در جنگ بدر حاضر بودند.

بلاذری (در جلد ششم کتاب انساب الاشراف) چنین نقل می‌کند که حبله اولین کسی بود که بالحن تند و اعتراض آمیز با عثمان رو به رو شد. حتی روزی غل و زنجیر به همراه آورده بود و به عثمان گفت که در صورت ادامه روش غلط فعلی، این غل و زنجیر را به گردنت می‌اندام.

همچنین نقل شده که پس از قتل عثمان توسط صحابه، بدن او را به بقیع آوردند تا دفن نمایند اما حبله بن عمرو ممانعت کرد و اجازه نداد که او را در بین مسلمین دفن کنند لذا به ناچار بدن عثمان را به «حش کوب» (که پشت مقابر یهود و پشت قبرهای مسلمانان بود) برده و دفن نمودند.

۷. عبدالرحمان بدن عدیس

عبدالرحمان در صلح حدیبیه حضور داشته و نیز از افرادی است که افتخار شرکت در بیعت رضوان را داشتند (بیعتی که در زیر درخت - «تحت الشجره» - و بین پیامبر اسلام (ص) و اصحابشان جاری شد).

ابن عبدالبرف او را فرمانده سپاهی می‌داند که از مصر به قصد محاصره و قتل عثمان، حرکت کردند.^۲

۸. عبدالله بن حکیم

بلاذری از او نقل می‌کند که گفت: پس از این در قتل هیچ خلیفه‌ای شرکت نخواهم کرد! از او پرسیدند: آیا در قتل عثمان شریک بودی؟ جواب داد: من بدی‌های عثمان را برای مردم بازگو می‌کردم یعنی عبدالله با ایجاد جو مخالفت با عثمان، زمینه قتل او را فراهم می‌کرد.

۹. حکیم بن حبله

وی از کسانی است که مردم را علیه عثمان تحریک می‌کرد و نظر نهایی (بر قتل عثمان) را حکیم صادر نمود؛ چنانکه نقل شده: حَصْرَه المکشوح و حَكَمَ فیه حکیم.

۱۰. چند نفر دیگر.

صحابی بزرگ رسول خدا صلی اله علی و آله، عمار یاسر، کسی است که (به اتفاق محمد بن ابی بکر) تیر خلاص را به عثمان زد.

در مورد طلحه و زبیر گفته شده که «دو نفر در قتل عثمان تلاش فراوان کردند: طلحه و زبیر».^۳

^۱ نعتل کنایه از شخصی است که بردین یهود باشد چرا که در آن زمان پیرمردی یهودی زندگی می‌کرد معروف به نعتل و لذا نسبت دادن این اسم به افراد، توهین و دال بر نامسلمان بودن است.

^۲ کان الامیر علی الجیش القادمین من مصر الی المدینة الذین حصروا عثمان و قتلوه. الاستیعاب، ج ۲، ص ۳۸۲.

^۳ ر.ک به مروج الذهب، ج ۲، ص ۳۶۳.

عده‌ای دیگر از صحابه (مانند زید الخیر، زیاد بن نضر، عمرو بن بدیل و ...) نیز در واقعه قتل عثمان نقش داشته‌اند که ذکر نام و احوالات ایشان زمان زیادی را می‌طلبد؛ لذا به همین مختصر اکتفا می‌کنیم.

اعتراف به وجود منافقین در بین صحابه

ذهبی درباره حذیفه بن یمان می‌نویسد: «احد اصحاب النبی النجبا أَسْرَّ النبی الیه اسماء المنافقین» یعنی حذیفه از اصحاب خوب پیامبر بود و پیامبر نیز - به طور محرمانه - نام منافقین را به او گفته بود.

سپس نقل می‌کند که عمر بن خطاب، از حذیفه پرسید که: تو را به خدا قسم، آیا من جزو منافقان هستم یا نه؟! و نیز نقل شده که اگر حذیفه در تشییع جنازه‌ای حاضر نمی‌شد عمر هم حضور نمی‌یافت و او را جزو منافقین قلمداد می‌کرد.

در کتاب سیر اعلام النبلاء آمده است: شقیق روایت کرده که نزد حذیفه بودیم؛ عبدالله بن عمرو ابو موسی اشعری وارد مسجد شدند. حذیفه گفت: یکی از این دو منافق است. سپس افزود: عبدالله (ابن عمر) از همه کس به پیامبر نزدیک تر است.^۱ نتیجه این گفتار حذیفه این است که ابو موسی اشعری منافق است.

جای سوال است که اگر اصحاب پیامبر همگی عادل و قابل اعتمادند پس چرا در بین ایشان منافقینی ناشناس وجود دارند که خلیفه دوم در صدد شناسایی آن منافقین است؟

^۱ سیر اعلام النبلاء، ج ۲، ص ۳۹۳.

چکیده

۱. اهل سنت بر خلاف ادعای خود که می‌گویند همه صحابه عادل بوده و احترام آنها لازم است، بعضی صحابه را مورد سرزنش و لعن و نفرین قرار داده‌اند.
۲. از جمله مواردی که علمای اهل سنت، برخی صحابه را لعن کرده‌اند و آرزوی آتش جهنم برای آنها نموده‌اند کسانی هستند که در قتل عثمان شرکت داشته‌اند.
۳. بر اساس کتب تاریخی اهل سنت، افرادی از صحابه در قتل عثمان شریک بودند که برخی از آنها عبارتند از :
 - فروه بن عمرو انصاری که در جنگ بدر و جنگهای پس از آن همراه پیامبر اسلام (ص) بود و با رسول خدا عقد اخوت بسته بود.
 - محمد بن عمرو بن حزم که از صحابه پیامبر (ص) بود و در تاریخ جزء افرادی ذکر شده که بر عثمان از همه سختگیرتر بود.
 - محمد بن ابی بکر، عمار یاسر، طلحه و زبیر .